

Lieta C-139/22

**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar Tiesas
Reglamenta 98. panta 1. punktu**

Iesniegšanas datums:

2022. gada 25. februāris

Iesniedzējtiesa:

Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Polija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2022. gada 18. janvāris

Prasītāji:

AM

PM

Atbildētāja:

mBank S.A.

Pamatlietas priekšmets

Negodīgi līguma noteikumi – Līguma spēkā neesamība – Pienākums informēt par līguma būtiskām īpašībām un riskiem – Prasījums par naudas summas atmaksu par nepamatotu maksājumu saistībā ar hipotekārā kredīta līguma spēkā neesamību

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un juridiskais pamats

Savienības tiesību, it īpaši Padomes Direktīvas 93/13/EEK 3. panta 1. punkta, 4. panta 1. punkta, 6. panta, 7. panta 1. un 2. punkta, 8. panta, kā arī efektivitātes principa interpretācija; LESD 267. pants.

Prejudiciālie jautājumi

1. Vai Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 3. panta 1. punkts, 7. panta 1. un 2. punkts un

8. pants, kā arī efektivitātes princips ir jāinterpretē tādējādi, ka, lai līguma noteikumu, par kuru nav notikusi atsevišķa apspriešanās, atzītu par negodīgu līguma noteikumu, pietiek konstatēt, ka šī līguma noteikuma saturs atbilst tāda standartlīguma noteikuma saturam, kas ir ierakstīts nepieļaujamu noteikumu reģistrā?

2. Vai Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 3. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā tāda tiesu veikta valsts tiesību normu interpretācija, saskaņā ar kuru negodīgs līguma noteikums zaudē savu negodīgo raksturu, ja patērētājs var nolemt, ka viņš pildīs savas no līguma izrietošās saistības, pamatojoties uz kādu citu līguma noteikumu, kurš ir godīgs?

3. Vai Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 3. panta 1. punkts un 4. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka komersantam ir pienākums informēt ikvienu patērētāju par līguma būtiskām īpašībām un ar līgumu saistītiem riskiem, pat ja konkrētam patērētājam ir atbilstošas zināšanas attiecīgajā nozarē?

4. Vai Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 3. panta 1. punkts, 6. pants [..] un 7. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka gadījumā, ja vairāki patērētāji ir noslēguši vienu un to pašu līgumu ar vienu un to pašu komersantu, var atzīt, ka vieni un tie paši līguma noteikumi attiecībā uz pirmo patērētāju ir negodīgi, savukārt attiecībā uz otru ir godīgi, un, ja atbilde ir apstiprinoša, vai šī apstākļa sekas var būt tādas, ka līgums izrādīsies spēkā neesošs attiecībā uz pirmo patērētāju, savukārt tas būs spēkā esošs attiecībā uz otro un tādējādi tam būs jāuzņemas visas no tā izrietošās saistības?

Atbilstošās Savienības tiesību normas

Līgums par Eiropas Savienības darbību (OV C 202, 7.6.2016.): 169. panta 1. punkts.

Eiropas Savienības Pamattiesību harta (OV C 202, 7.6.2016., 391.–407. lpp.): 38. pants.

Padomes Direktīva 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV 1993, L 95, 29. lpp.; turpmāk tekstā – “Direktīva 93/13”): ceturtais, divdesmit pirmais un divdesmit ceturtais apsvērums, 3. panta 1. un 2. punkts, 4. panta 1. un 2. punkts, 5. pants, 6. panta 1. punkts, 7. panta 1. un 2. punkts, 8. pants.

Atbilstošās valsts tiesību normas

1997. gada 2. aprīļa Polijas Republikas Konstitūcija:

Valsts varas iestādes aizsargā patērētājus, lietotājus un īrniekus pret darbībām, kas apdraud viņu veselību, privātumu un drošību, kā arī pret negodīgu tirgus praksi. Šis aizsardzības apjoms tiek noteikts likumā (76. pants).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (1964. gada 23. aprīļa Likums par Civillkodeksu; Dz.U. Nr. 16, 93. pozīcija, ar grozījumiem), turpmāk tekstā – “Civillkodekss”:

Patērētājs ir jebkura fiziska persona, kura ar komersantu noslēdz tiesisku darījumu, kas nav tieši saistīts ar tās saimniecisko vai profesionālo darbību (22.¹ pants).

Komersants ir fiziska persona, juridiska persona un 33¹. panta 1. punktā minētā organizatoriskā vienība, kas savā vārdā veic saimniecisko vai profesionālo darbību (43.¹ pants).

Tiesisks darījums, kas ir pretrunā likumam vai kura mērķis ir apiet likumu, nav spēkā, ja vien attiecīgajā tiesību normā nav paredzēts citādi, it īpaši, ja tajā ir paredzēts, ka spēkā neesošie tiesiskā darījuma noteikumi tiek aizstāti ar atbilstošajām likuma normām (58. panta 1. punkts).

Tiesisks darījums nav spēkā, ja tas ir pretrunā sociālajām normām (58. panta 2. punkts).

Ja nav spēkā tikai tiesiska darījuma daļa, pārējā darījuma daļa ir spēkā, ja vien no apstākļiem neizriet, ka bez spēkā neesošajiem noteikumiem darījums netiktu izpildīts (58. panta 3. punkts).

Patēriņa līguma noteikumi, kuri nav atsevišķi saskaņoti, patērētājam nav saistoši, ja tie viņa tiesības un pienākumus nosaka pretēji labiem tikumiem, acīmredzami neievērojot viņa intereses (nepieļaujami līguma noteikumi). Tas neattiecas uz noteikumiem, kuros ir noteikti pušu pamatpienākumi, tostarp cena vai atlīdzība, ja tie ir formulēti nepārprotami (385.¹ panta 1. punkts).

Ja kāds līguma noteikums patērētājam nav saistošs saskaņā ar 1. punktu, pārējā daļā līgums turpina būt pusēm saistošs (385.¹ panta 2. punkts).

Patērētāju līguma noteikumi, kuri nav atsevišķi saskaņoti, ir tie līguma noteikumi, kuru saturu patērētājs nav varējis konkrēti ietekmēt. It īpaši tas attiecas uz līguma noteikumiem, kas izriet no standarta līguma, ko patērētājam ir piedāvājusi otra līgumslēdzēja puse (385.¹ panta 3. punkts).

Līguma noteikuma saderība ar labiem tikumiem tiek novērtēta attiecībā uz situāciju līguma slēgšanas brīdī, ņemot vērā tā saturu, tā noslēgšanas apstākļus, kā arī citus līgumus, kas ir saistīti ar līgumu, kurā ir iekļauts novērtējamais noteikums (385.² pants).

Tam, kurš bez tiesiska pamata uz citas personas rēķina ir guvis materiālu labumu, ir pienākums atdot labumu natūrā, bet, ja tas nav iespējams, atmaksāt tā vērtību (405. pants).

Iepriekšējie panti ir piemērojami it īpaši nepamatoti izpildītai saistībai (410. panta 1. punkts).

Saistība ir nepamatoti izpildīta, ja tam, kas to izpildīja, vispār nebija pienākuma to izpildīt vai nebija tāda pienākuma attiecībā uz personu, kura saņēma izpildījumu, vai saistības izpildes pamats vairs nepastāv, nav sasniegts saistības paredzētais mērķis, vai tiesiskais darījums, kas nosaka pienākumu izpildīt saistību, bija spēkā neesošs un nav kļuvis par spēkā esošu pēc saistības izpildes (410. panta 2. punkts).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (1964. gada 17. novembra Likums par Civilprocesa kodeksu; *Dz.U.* Nr. 43, 296. poz., ar grozījumiem) – pirmā grāmata, VII sadaļa, IVb nodaļa – redakcijā, kas bija spēkā līdz 2016. gada 16. aprīlim (turpmāk tekstā – “Civilprocesa kodekss”):

Lietas par standarta līguma noteikumu atzīšanu par nepieļaujamiem ir *Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów* (Varšavas apgabaltiesa – Konkurences un patērētāju tiesību aizsardzības tiesa) jurisdikcijā (Civilprocesa kodeksa 479.³⁶ pants).

Ja prasība ir apmierināta, tiesa sprieduma rezolutīvajā daļā izklāsta par nepieļaujamiem atzītu standarta līguma noteikumu saturu un aizliedz to izmantošanu (Civilprocesa kodeksa 479.⁴² panta 1. punkts).

Galīgais spriedums attiecībā uz trešajām personām ir spēkā no brīža, kad par nepieļaujamu atzītais standarta līguma noteikums tiek iekļauts reģistrā, kas minēts 479.⁴⁵ panta 2. punktā (Civilprocesa kodeksa 479.⁴³ pants).

Konkurences un patērētāju tiesību aizsardzības iestādes priekšsēdētājs, pamatojoties uz 1. punktā minētajiem spriedumiem, pārvalda par nepieļaujamiem atzītu standarta līguma noteikumu reģistru (Civilprocesa kodeksa 479.⁴⁵ panta 2. punkts).

Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (2015. gada 5. augusta Likums, ar ko groza Konkurences un patērētāju tiesību aizsardzības likumu un dažus citus likumus: *Dz.U.*, 1634. poz.), kas stājās spēkā 2016. gada 17. aprīlī: 2. panta 2. punkts, 8. panta 1. punkts, 9. un 12. pants.

Īss pamatlietas faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

2009. gada 7. oktobrī prasītāji - kredīta ņēmēji – kā patērētāji noslēdza ar banku atbilstoši CHF valūtas kursam indeksētā hipotekārā kredīta līgumu ar mainīgu procentu likmi (9. panta 2. punkts). Saskaņā ar šo līgumu atbildētāja banka viņiem

piešķīra kredītu 246 500 PLN apmērā. CHF valūtā izteiktajai summai bija informatīvs raksturs un nenosaka bankas saistības. Ārvalsts valūtā izteikta kredīta summa kredīta izsniegšanas dienā varēja atšķirties no norādītās summas. Turklāt līgumā bija paredzēts, ka pamatsummas un procentu atmaksas maksājumi tiks veikti PLN valūtā pēc to pārrēķināšanas atbilstoši bankas valūtas maiņas kursu tabulā norādītajam CHF pārdošanas kursam, kurš bija spēkā maksājuma veikšanas dienā (10. panta 4. punkts). Līguma neatņemama sastāvdaļa bija Reglaments par hipotekāro kredītu un aizdevumu piešķiršanu fiziskajām personām. Kredīta ņēmēji paziņoja, ka viņi ir iepazinušies ar šo dokumentu un ir atzinuši tā saistošo raksturu (25. panta 1. punkts). Kredīta ņēmēji paziņoja, ka viņi ir pilnībā informēti par nosacījumiem par ārvalsts valūtā indeksētā kredīta piešķiršanu PLN valūtā, tostarp par noteikumiem par kredīta atmaksu, un ka tiem pilnībā piekrīt. Kredīta ņēmēji apzinājās, ka ar ārvalsts valūtā indeksēto kredītu ir saistīts valūtas kursa risks un valūtas maiņas kursa starpības maiņas risks, un ka to sekas, kas izriet no nelabvēlīgām PLN un ārvalsts valūtu kursa svārstībām, varēs ietekmēt kredīta maksājumu apmēru un kredīta apkalpošanas izmaksu pieaugumu (30. panta 2. punkts). Reglamentā par hipotekāro kredītu un aizdevumu piešķiršanu, kas bija spēkā līguma noslēgšanas dienā, bija tostarp paredzēts, ka bankas valūtas maiņas kursu tabulā publicētie valūtas pirkšanas/pārdošanas kursi tiek piemēroti ārvalsts valūtā indeksēto kredītu un aizdevumu izmaksai/atmaksai/pārrēķināšanai. Valūtas pirkšanas/pārdošanas kursi, kas ir spēkā attiecīgajā darba dienā, var mainīties. Lēmumu par izmaiņām kursā, kā arī par šādu izmaiņu veikšanas biežumu banka pieņem patstāvīgi. Katra ārvalsts valūtā indeksētā kredīta procentu vai pamatsummas un procentu atmaksas maksājuma apmērs tiek noteikts šajā valūtā, savukārt pati atmaksa tiek veikta PLN valūtā pēc tam, kad tā ir pārrēķināta atbilstoši konkrētās valūtas pārdošanas kursam saskaņā ar bankas valūtas maiņas kursu tabulu, kas ir spēkā atmaksas dienā. Ārvalsts valūtā indeksētā kredīta procentu vai pamatsummas un procentu atmaksas maksājuma apmērs, kas izteikts PLN valūtā, tiek grozīts katru mēnesi atkarībā no ārvalsts valūtas pārdošanas kursa saskaņā ar bankas valūtas maiņas kursu tabulu, kas ir spēkā atmaksas dienā. Reglamentā bija ietverta arī valūtas maiņas kursa starpības definīcija.

Kredīta pieteikuma par iesniegšanas brīdī prasītāja bija 3,5 gadus nodarbināta atbildētājā bankā un viņai bija augstākā un pēcdiploma izglītība ekonomikas zinātnē. Bankas darbinieks parādīja prasītājai CHF/PLN kursa vēsturisku diagrammu par 3 gadiem pirms kredīta pieteikuma iesniegšanas, kā arī simulāciju par kredīta pamatsummas un kredīta maksājumu pieaugumu gadījumā, ja CHF/PLN kurss nākotnē pieaugtu. Neraugoties uz savām bažām par CHF/PLN kursa pieauguma sekām, prasītāja izvēlējās CHF valūtā indeksēto kredītu. Otrais prasītājs nepiedalījās kredīta piešķiršanas procedūrā un sanāksmēs ar bankas darbiniekiem, bet tikai parakstīja kredīta pieteikumu un līgumu. Iesniedzējtiesa informēja abus prasītājus par kredītlīguma spēkā neesamības sekām, un viņi paziņoja, ka saprot kredītlīguma spēkā neesamības sekas un piekrīt tām.

2014. gadā *Prezes Urzędu Konkurencji i Konsumentów* (Konkurences un patērētāju tiesību aizsardzības iestādes (turpmāk tekstā – “UOKiK”) priekšsēdētājs) nepieļaujamu standarta līguma noteikumu reģistrā ierakstīja šādu

mBank S.A. izmantoto standarta līgumu noteikumu: “Kredīta pamatsummas un procentu atmaksas maksājumi, kā arī procentu atmaksas maksājumi tika veikti PLN valūtā pēc to pārrēķināšanas atbilstoši *BRE Bank S.A.* valūtas maiņas kursu tabulā norādītajam CHF pārdošanas kursam, kurš ir spēkā atmaksas dienā plkst. 14.50” (noteikums Nr. 5743). Šis ieraksts tika veikts, pamatojoties uz *Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów* (Varšavas apgabaltiesa – Konkurences un patērētāju tiesību aizsardzības tiesa; turpmāk tekstā – “SOKiK”) spriedumu.

2021. gadā *UOKiK* priekšsēdētājs nepieļaujamu standarta līguma noteikumu reģistrā ierakstīja šādu *mBank S.A.* izmantoto standarta līgumu noteikumu: “Valūtas pirkšanas/pārdošanas kursi, kas ir spēkā attiecīgajā darba dienā, var mainīties. Lēmumu par izmaiņām kursā, kā arī par šādu izmaiņu veikšanas biežumu Banka pieņem, ņemot vērā 6. punktā minētos faktorus” (noteikums Nr. 7771); “Valūtu pirkšanas/pārdošanas kursi, kā arī valūtu maiņas kursu starpības apmērs tiek noteikti, ņemot vērā šādus faktorus: 1) aktuālos valūtas maiņas kursus starpbanku tirgū, 2) valūtas piedāvājumu un pieprasījumu valsts tirgū, 3) procentu likmju un inflācijas līmeņu starpības valsts tirgū, 4) valūtas tirgus likviditāti, 5) maksājumu bilances un tirdzniecības bilances stāvokli”; “Valūtas pirkšanas/pārdošanas kursi, kas ir spēkā attiecīgajā darba dienā, var mainīties. Lēmumu par izmaiņām kursā, kā arī par šādu izmaiņu veikšanas biežumu Banka pieņem, ņemot vērā 4. punktā minētos faktorus”; “Valūtu pirkšanas/pārdošanas kursi, kā arī valūtu maiņas kursu starpības apmērs tiek noteikti, ņemot vērā šādus faktorus: 1) aktuālos valūtas maiņas kursus starpbanku tirgū, 2) valūtas piedāvājumu un pieprasījumu valsts tirgū, 3) procentu likmju un inflācijas līmeņu starpības valsts tirgū, 4) valūtas tirgus likviditāti, 5) maksājumu bilances un tirdzniecības bilances stāvokli”. Šie ieraksti tika veikti, pamatojoties uz *Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów* spriedumu.

Prasītāji šajā lietā lūdz piespriest atbildētājai samaksāt viņiem summu 37 439,70 PLN apmērā, kurai pieskaitīti likumiskie nokavējuma procenti, par to, ka atbildētāja nepamatoti ir iekasējusi no prasītājiem pamatsummas un procentu atmaksas maksājumus tādā apmērā, kas pārsniedza maksājamo summu. Tāpat, ja tiesa atzītu līgumu par spēkā neesošu, viņi lūdz piespriest atbildētājai samaksāt viņiem summu 74 768,63 PLN apmērā, kurai pieskaitīti likumiskie procenti, par līdzekļiem, ko atbildētāja nepamatoti ir iekasējusi no viņiem, kā arī konstatēt līguma spēkā neesamību.

Pamatlietas pušu galvenie argumenti

Atbildētāja visā tiesvedības laikā pastāvīgi apgalvoja, ka kredītlīgums nav nedz spēkā neesošs, nedz tajā ir ietverti negodīgi noteikumi.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu motīvu izklāsts

- 1 Šīs lietas īpatnība ir tāda, ka tā attiecas uz līgumu, ko atbildētāja banka ir noformulējusi 2009. gadā, kad tika būtiski mainīti bankas piemērotie līguma noteikumi, un šie jaunie noteikumi bija precīzāki salīdzinājumā ar iepriekšējiem noteikumiem, kuri tika atzīti par spēkā neesošiem. Turklāt līguma noslēgšanas dienā prasītāju raksturoja īpašas iezīmes. Tādējādi vērtējums par to, vai līguma un Reglamenta noteikumi, kuri attiecas uz valūtas maiņas riska pārņemšanu uz kredīta ņēmējiem un ar kuriem bankai ir dotas tiesības brīvi noteikt valūtas maiņas kursu un valūtas kursu starpību, ir negodīgi līguma noteikumi, ir atkarīgs no tā, vai tie “pretēji prasībai pēc godprātības [...] rada ievērojamu nelīdzsvarotību” Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta izpratnē.
- 2 Attiecībā uz **pirmo prejudiciālo jautājumu**, runa ir par to, vai ar konstatējumu vien, ka līgumā, kas noslēgts ar patērētājiem (tādiem kā prasītāji), ir ietverts noteikums, kurš pēc satura atbilst nepieļaujamu noteikumu reģistrā ierakstītajam noteikumam, ir pietiekami, lai atzītu noteikumu par nepieļaujamu līguma noteikumu, nepārbaudot un nevērtējot konkrēta līguma noslēgšanas apstākļus (kredītlīguma 10. panta 4. punktam un Reglamenta par hipotekāro kredītu un aizdevumu piešķiršanu 2. panta 2. punktam ir identisks formulējums kā – attiecīgi – nepieļaujamu noteikumu reģistrā ierakstītajam noteikumam Nr. 5743 un noteikumam Nr. 7771 un 7772. Savukārt minētā Reglamenta 2. panta 4. punktam ir tāds pats formulējums kā noteikumiem, kas reģistrā ir ierakstīti ar Nr. 7772 un Nr. 7775). Atbildētāja banka arī ir bijusi atbildētāja tiesvedībās, kurās tika izdoti galīgi spriedumi, kuri kļuva par pamatu visiem šiem ierakstiem nepieļaujamo noteikumu reģistrā. Tā kā iepriekš minētie noteikumi tika atzīti par standarta līguma daļām, tie patērētājam tika piedāvāti kā iepriekš sagatavots standartlīgums un tādējādi par tiem nav notikusi atsevišķa apspriešanās Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta izpratnē. Tas it īpaši attiecas uz noteikumiem Reglamentā, kuram pēc būtības ir vispārīgs raksturs un par kura saturu atsevišķa apspriešanās pat nav iespējama.
- 3 Tā kā valsts tiesībās šim jautājumam nav atrodams risinājums, ir nepieciešams aplūkot problēmu no Savienības tiesību viedokļa. Iesniedzējtiesa norāda uz SOKiK galīgo spriedumu (un to rezultātā nepieļaujamu noteikumu reģistrā veikto ierakstu) seku plašo iedarbību, kā arī uzsver, ka valsts tiesas parasti ievēro Tiesas un *Sąd Najwyższy* [Augstākās tiesas] nostājas, tomēr izpratne par plašās iedarbības sekām nav vienāda. Šajā ziņā iesniedzējtiesa citē Tiesas spriedumu lietā *Invitel*¹, kurā tika norādīts, ka “prasību izbeigt darbību preventīvais raksturs un atturošais mērķis, kā arī to neatkarība no jebkāda konkrēta individuāla strīda nozīmē, ka šādas prasības var celt, pat ja noteikumi, kurus tiek lūgts aizliegt, nav tikuši izmantoti konkrētos līgumos [...]. Minētā mērķa efektīva īstenošana [...] prasa, lai uz tādas pret konkrēto pārdevēju vai piegādātāju celtas prasības izbeigt darbību pamata, kā tas ir pamatlietā, par negodīgiem atzīti noteikumi patērētāju līgumu

¹ Skat. Tiesas spriedumu, 2012. gada 26. aprīlis, C-472/10, , *Invitel*, 37.–40., 43. un 44. punkts.

VN [vispārīgie noteikumi] nebūtu saistoši ne patērētājiem, kas ir dalībnieki tiesvedībā par prasību izbeigt darbību, ne tiem, kas ar šo pārdevēju vai piegādātāju ir noslēguši līgumu, kuram ir piemērojami tie paši VN. Pamatlietā valsts tiesību aktos ir paredzēts, ka tiesas atzinums par patērētāju līgumu VN ietverta negodīga noteikuma spēkā neesamību ir saistošs visiem patērētājiem, kuri ir noslēguši līgumu ar pārdevēju vai piegādātāju, kurš izmanto minēto noteikumu. Kā izriet no pamatlīstas materiālos ietvertajiem pierādījumiem, strīda priekšmets attiecas uz to, ka attiecīgais pārdevējs vai piegādātājs vispārējos noteikumus, kuros ir ietverts apstrīdētais noteikums, ir izmantojis līgumos, kas noslēgti ar vairākiem patērētājiem. Šajā ziņā ir jākonstatē [...], ka tādi valsts tiesību akti kā iepriekšējā punktā minētie atbilst direktīvas 6. panta 1. punkta, lasot to kopā ar 7. panta 1. un 2. punktu, prasībām. Piemērojot spēkā neesamības sankciju attiecībā uz visiem patērētājiem, kas ir noslēguši patērētāju līgumu, kurā ietverti tie paši VN, tiek nodrošināts, ka patērētājiem minētais noteikums nav saistošs, tomēr neizslēdzot cita veida valstu tiesību aktos paredzētas piemērotas un efektīvas sankcijas. [...] No tā izriet, ka, ja patērētāju līgumu VN iekļauta noteikuma negodīgais raksturs ir konstatēts, pamatojoties uz tādu prasību izbeigt darbību, kāda ir pamatlīstā, valsts tiesām ir pienākums arī nākotnē pēc savas iniciatīvas no tā izdarīt visus valsts tiesībās paredzētos secinājumus, lai minētais noteikums nebūtu saistošs patērētājiem, kas ir noslēguši līgumus, kuriem ir piemērojami tie paši VN. Ņemot vērā šos apsvērumus, uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka direktīvas 6. panta 1. punkts, lasot to kopā ar šīs direktīvas 7. panta 1. un 2. punktu, ir interpretējams tādējādi, ka tas pieļauj, ka atzinums par to, ka patērētāju līgumu VN ietverts negodīgs noteikums nav spēkā, kas izdarīts, pamatojoties uz minētās direktīvas 7. pantā paredzēto populārprasību izbeigt darbību, ko pret pārdevēju vai piegādātāju patērētāju interesēs ir cēlusi valsts tiesību aktos pilnvarota organizācija, saskaņā ar minētajiem tiesību aktiem rada sekas attiecībā uz visiem patērētājiem, kas ar attiecīgo pārdevēju vai piegādātāju ir noslēguši līgumu, kuram ir piemērojami tie paši VN, ieskaitot patērētājus, kas nav bijuši tiesvedības par prasību izbeigt darbību dalībnieki; ja VN iekļauta noteikuma negodīgais raksturs ir konstatēts tādā tiesvedībā, valsts tiesām ir pienākums arī nākotnē pēc savas iniciatīvas no tā izdarīt visus valsts tiesībās paredzētos secinājumus, lai minētais noteikums nebūtu saistošs patērētājiem, kuri ar attiecīgo pārdevēju vai piegādātāju ir noslēguši līgumu, kuram ir piemērojami tie paši VN.”

- 4 Pēc tam tiesa citē spriedumu lietā *Biuro Podroży Partner*², kurā Tiesa ir norādījusi, ka “Polijas tiesībās izmantotie līdzekļi, it īpaši valsts aizliegto tipveida noteikumu reģistra uzturēšana, ir paredzēti, lai labāk pildītu Direktīvās 93/13 un 2009/22 paredzētos patērētāju tiesību aizsardzības pienākumus. Iesniedzējtiesa apraksta šo valsts reģistru kā tādu, kam ir trīs mērķi, lai palielinātu aizlieguma izmantot negodīgus līguma noteikumus efektivitāti. Vispirms minētā reģistra, kas ir publisks un ar ko līdz ar to var iepazīties visi patērētāji un komersanti, uzdevums ir mazināt to vieglumu, ar kādu citi komersanti, kuri nav tie, kuru rīcība

² Skat. Tiesas spriedumu, 2016. gada 21. decembris, C-119/15, *Biuro Podroży Partner*, 33.–47. punkts.

ir izraisījusi šo noteikumu reģistrēšanu attiecīgajā reģistrā, izplata un pavairo par prettiesiskiem atzītus noteikumus. Turklāt šis reģistrs veicina Polijas tiesībās paredzētās patērētāju tiesību aizsardzības sistēmas pārskatāmību un tātad no tās izrietošo tiesisko noteiktību. Visbeidzot, minētais reģistrs stiprina valsts tiesu sistēmas pareizu darbību, novēršot tiesvedību skaita par šo citu komersantu izmantotiem līdzvērtīgiem tipveida noteikumiem pieaugumu. Runājot par šādu reģistru, pirmkārt, nevar apstrīdēt, ka tā ieviešana atbilst Savienības tiesībām. No Direktīvas 93/13 normām, it īpaši tās 8. panta, izriet, ka dalībvalstis var izveidot to līguma noteikumu sarakstus, kas tiek uzskatīti par negodīgiem. Atbilstoši šīs direktīvas, kas ir grozīta ar Direktīvu 2011/83, kura ir piemērojama pēc 2014. gada 13. jūnija noslēgtiem līgumiem, 8.a pantam dalībvalstīm ir jāinformē Komisija par šādu sarakstu izveidošanu. No šīm tiesību normām izriet, ka šie valsts iestāžu izveidotie saraksti vai reģistri būtībā atbilst interesei aizsargāt patērētāju tiesības atbilstoši Direktīvai 93/13. Otrkārt, no Direktīvas 93/13 8. panta izriet, ka ne tikai tāda reģistra ieviešanai, kāds ir Konkurences un patērētāju tiesību aizsardzības iestādes izveidotais reģistrs, bet arī šī reģistra uzturēšanai ir jāatbilst šajā direktīvā un – vispārīgāk – Savienības tiesībās noteiktajām prasībām. Šajā ziņā jāprecizē, ka minētais reģistrs ir jāuztur pārskatāmi ne tikai patērētāju, bet arī komersantu interesēs. Šī prasība it īpaši nozīmē, ka tas tiek strukturēts skaidri – neatkarīgi no to noteikumu skaita, kas tajā ietverti. Turklāt attiecīgajā reģistrā ietvertajiem noteikumiem ir jāatbilst aktualitātes kritērijam, kas prasa, lai šis reģistrs tiktu rūpīgi atjaunināts un lai, ievērojot tiesiskās noteiktības principu, noteikumi, kam tur vairs nav jābūt, nekavējoties tiktu dzēsti. Turklāt saskaņā ar efektīvas tiesību aizsardzības tiesā principu komersantam, kam tiek noteikts naudas sods tādēļ, ka tas ir izmantojis noteikumu, kas ir atzīts par līdzvērtīgu attiecīgajā reģistrā iekļautam noteikumam, it īpaši ir jābūt iespējai celt prasību attiecībā pret šo sankciju. Šīm tiesībām celt prasību ir jāattiecas gan uz tās darbības vērtējumu, kas tiek uzskatīta par prettiesisku, gan uz kompetentās valsts iestādes, šajā gadījumā – Konkurences un patērētāju tiesību aizsardzības iestādes, noteiktā soda apmēra vērtējumu. Attiecībā uz šo vērtējumu no Tiesā iesniegtajiem lietas materiāliem izriet, ka atbilstoši Polijas tiesībām komersantam uzlikts naudas sods ir balstīts uz konstatējumu, ka tā izmantotais strīdīgais noteikums ir līdzvērtīgs par prettiesisku atzītam tipveida noteikumam, kas ir ietverts minētās iestādes turētā reģistrā. Šajā ziņā Polijas sistēmā ir paredzēts, ka komersantam ir tiesības apstrīdēt šo līdzvērtību specializētā tiesā, tas ir, *Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów* (Varšavas apgabaltiesa – Konkurences un patērētāju tiesību aizsardzības tiesa). Šīs tiesas īpašais uzdevums ir kontrolēt tipveida noteikumus un tātad saglabāt judikatūras patērētāju tiesību aizsardzības jomā vienveidību. Atbilstoši Tiesas rīcībā esošajai informācijai kompetentās tiesas veiktā pārbaude nav tikai vienkārša formāla pārbaudīto noteikumu salīdzināšana ar attiecīgajā reģistrā ietvertajiem noteikumiem. Tieši pretēji, šajā pārbaudē ir jānovērtē strīdīgo noteikumu saturs, lai noteiktu, vai, ņemot vērā katram gadījumam raksturīgo apstākļu kopumu, šie noteikumi, ievērojot it īpaši to radītās sekas, ir faktiski identiski šajā reģistrā iekļautajiem noteikumiem. Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, kuru pareizība ir jāpārbauda iesniedzējtiesai, nevar tikt

apgalvots, ka valsts tiesiskajā regulējumā, kāds ir aplūkots pamatlīdētā, nebūtu ievērotas komersanta tiesības uz aizstāvību vai efektīvas tiesību aizsardzības tiesā princips. Ja šajā ziņā jākonstatē, ka naudas soda noteikšana tādēļ, ka ir izmantots par negodīgu uzskatīts noteikums, neapšaubāmi, ir līdzeklis, kas ir vērsts uz šādas izmantošanas izbeigšanu, šim līdzeklim tomēr ir jāatbilst samērīguma principam. Tādējādi dalībvalstīm ikvienam komersantam, kas apgalvo, ka tam uzliktais naudas sods neatbilst šim Savienības tiesību vispārējam principam, ir jānodrošina tiesības celt prasību, lai apstrīdētu šī naudas soda apmēru. Pamatlīdētā iesniedzējtiesai ir jāpārbauda, vai aplūkotajā Polijas valsts sistēmā komersantam, kam Konkurences un patērētāju tiesību aizsardzības iestāde ir uzlikusi naudas sodu, ir piešķirtas tiesības celt prasību, lai apstrīdētu šī naudas soda apmēru, atsaucoties uz samērīguma principa neievērošanu. Ņemot vērā visus iepriekš izklāstītos apsvērumus, uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. pants, skatīti kopā ar Direktīvas 2009/22 1. un 2. pantu, kā arī Hartas 47. panta gaismā, ir jāinterpretē tādējādi, ka tie neliedz tādu tipveida noteikumu izmantošanu, kuru saturs ir identisks to noteikumu saturam, kas ir atzīti par prettiesiskiem ar galīgu tiesas nolēmumu un ir reģistrēti valsts aizliegto tipveida noteikumu reģistrā, attiecībā uz komersantu, kas nav bijis puse tiesvedībā, kuras noslēgumā šie noteikumi ir reģistrēti minētajā reģistrā, uzskatīt par prettiesisku darbību – ar nosacījumu, kas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai, ka šim komersantam ir tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā gan pret lēmumu, ar kuru ir atzīta salīdzināto noteikumu līdzvērtība, par jautājumu, vai, ņemot vērā katram gadījumam raksturīgo apstākļu kopumu, šie noteikumi ir faktiski identiski, ņemot vērā it īpaši patērētājiem radītās nelabvēlīgās sekas, gan pret lēmumu, kurā vajadzības gadījumā ir noteikts uzliktā naudas soda apmērs.”

- 5 Savā 2015. gada 20. novembra rezolūcijā *Sąd Najwyższy* norādīja, ka “Sprieduma, ar ko apmierina prasību atzīt standarta līguma noteikumu par nepieļaujamu, materiāltiesiskā juridiskā spēka vienvirziena – par labu visiem – paplašināšana atbilst prasībai, kas izriet no Direktīvas 93/13 7. panta 1. punkta, lai valsts līmenī pieņemtie līdzekļi būtu adekvāti un efektīvi. Apskatāmā sprieduma iedarbība par labu ikvienam, bet attiecībā uz konkrētu atbildētāju komersantu, ir samērīga, jo tā ļauj saglabāt līdzsvaru starp nepieciešamību nodrošināt abstraktās kontroles efektivitāti un nepieciešamību ievērot tiesības uz uzklauššanu kā tiesību uz taisnīgu lietas izskatīšanu pamatelementu, kas izriet no tiesībām uz taisnīgu tiesu. Šīs kontroles ietvaros piešķirtā tiesiskā aizsardzība paliek efektīva, jo tās priekšrocības attiecībā pret atbildētāju komersantu var izmantot ikviens persona, kas vēlas atsaukties uz negodīgu raksturu standarta līguma noteikumam, ko piemēro šis komersants un kas tiek apstrīdēts konkurences un patērētāju aizsardzības tiesā”.
- 6 Ņemot vērā iepriekš minēto, ir iespējams nošķirt divus judikatūras virzienus, kuri izslēdz viens otru. Saskaņā ar pirmo virzienu ieraksts nepieļaujamu noteikumu reģistrā nozīmē vienīgi to, ka par nepieļaujamiem noteikumiem “automātiski” tiek atzīti tikai komersanta izmantoto standarta līgumu noteikumi, turpretim par tādiem netiek atzīti atsevišķu līgumu noteikumi, ko konkrēts komersants ir noslēdzis ar konkrētiem patērētājiem. Savukārt saskaņā ar otro judikatūras virzienu tiek

pieņemts, ka pēc ierakstīšanas nepieļaujamu noteikumu reģistrā par nepieļaujamiem līguma noteikumiem tiek atzīti visi līguma noteikumi visos līgumos, ko konkrēts komersants ir noslēdzis ar visiem patērētājiem, ja šo noteikumu saturs atbilst nepieļaujamu noteikumu reģistrā izdarītā ieraksta saturam. Izvērtējot, kura no nostājām atbilst Direktīvai 93/13 (vai vismaz to, ar kuru nostāju šīs direktīvas mērķi tiek īstenoti lielākā mērā), tiesa uzskata, ka Direktīvas 93/13 7. panta 2. punkts un 8. pants, atšķirībā no iepriekšējiem šīs direktīvas noteikumiem, nav imperatīvās normas. It īpaši dalībvalstīm nav pienākuma ieviest Direktīvas 93/13 7. panta 2. punktā paredzētās procedūras par standarta noteikumu atzīšanu par nepieļaujamiem. Tomēr, ja dalībvalsts ir ieviesusi šādas procedūras, to forma nevar būt pilnīgi brīva. Tai ir jāatbilst prasībām, kas paredzētas pārējās šīs direktīvas normās, tostarp it īpaši 7. panta 1. punktā, uz kuru turklāt tieši atsaucas 7. panta 2. punkts. Vēl jo vairāk, procedūrai par standarta noteikumu atzīšanu par nepieļaujamiem un šādā procedūrā pasludināta sprieduma sekām būtu jāatbilst efektivitātes un līdzvērtības principiem.

- 7 Līdz ar to iesniedzējtiesa uzskata, ka Direktīvas 93/13 7. panta 1. un 2. punkta noteikumi, kā arī efektivitātes princips labāk tiek īstenoti ar tādu Civilprocesa kodeksa 479.⁴³ panta interpretāciju, saskaņā ar kuru standarta līguma noteikuma ierakstīšana nepieļaujamu noteikumu reģistrā rada tādas sekas, ka visi tādu līgumu noteikumi, ko komersants ir noslēdzis ar patērētāju, ir jāuzskata par negodīgiem līguma noteikumiem, neveicot katru reizi individuālu analīzi, vai kāds konkrēts noteikums ir pretrunā labticības prasībām un rada ievērojamu nelīdzsvarotību no līguma izrietošās tiesībās un pienākumos, kaitējot patērētājam. Šādu nostāju apstiprina šādi argumenti.
- 8 Pirmkārt, izklāstītā nostāja atbilst tiesiskās drošības principam un Direktīvas 93/13 7. panta 1. punktam, jo patērētājs būs pārliecināts, ka iespējamās tiesvedības gadījumā viņa līgumā esošais līguma noteikums, kura saturs sakrīt ar ierakstu nepieļaujamu noteikumu reģistrā, tiks uzskatīts par negodīgu līguma noteikumu. Loģiskās domāšanas principi norāda, ka tad, ja konkrēta satura standarta līguma noteikums ir negodīgs, tad jebkurš identiska satura līguma noteikums arī ir negodīgs. Ja tiktu pieļauts pretējais viedoklis, tas nozīmētu, ka no patērētāja skatpunkta tiesas lēmums būs neparedzams, līdz ar to, ja tas ierosinās tiesvedību, tas tam radītu būtisku risku. Tas var atturēt daudzus patērētājus no savu tiesību izmantošanas, lai gan to pamatā ir Direktīvas 93/13 normas. Otrkārt, šādu Direktīvas 93/13 interpretāciju prasa Polijas civilprocesa, kuros piedalās patērētāji, apstākļi Polijas tiesās, savukārt atšķirīga interpretācija padarītu neiespējamu efektīvas patērētāju aizsardzības nodrošināšanu. Rezultātā tiktu pārkāpts Direktīvas 93/13 7. panta 1. punkts. No otras puses, pieņēmums, ka ierakstam nepieļaujamu noteikumu reģistrā ir plašāks juridiskais spēks, kā rezultātā par negodīgiem tiek atzīti visi tāda paša satura līguma noteikumi, atbilst iepriekš minētajai normai un efektivitātes principam, kas ļauj valsts tiesai ierobežot pierādījumu iegūšanas procedūru ar dokumentu satura analīzi. Tiesas uzdevums būs tikai noskaidrot to, vai kredīta ņēmējs ir bijis patērētājs un vai līguma noteikumi ir tikuši atsevišķi apspriesti. Taču tajā pašā laikā tas, ka līguma

noteikumam ir tāds pats formulējums kā standarta noteikuma saturam, nozīmē, ka tas ir ticis sastādīts agrāk un līdz ar to patērētājam nav bijusi iespēja ietekmēt tā saturu, un patērētājam tas tika uzrādīts kā iepriekš sagatavots standarta līgums un tādējādi atsevišķa apspriešanās vispār nebija iespējama (Direktīvas 93/13 3. panta 2. punkts). Saskaņā ar šādu lietas izskatīšanas veidu tiesai galvenokārt būtu jāvērtē sekas, kas saistītas ar negodīgu noteikumu ietveršanu līgumā, ļaujot efektīvi vest patērētāju ierosinātus procesus, tādējādi īstenojot efektivitātes principu. Treškārt, SOKiK spriedumu, kuru rezultātā standarta līguma noteikums tiek ierakstīts nepieļaujamu noteikumu reģistrā, plašāka iedarbība atbilst efektivitātes principam. Pateicoties tai, patērētāju tiesību praktiskā īstenošana ir būtiski vienkāršota. Tajā pašā laikā tiek sasniegta tā dēvētā preventīvā iedarbība, jo komersantam rodas nelabvēlīgas sekas saistībā ar negodīga līguma noteikuma ietveršanu katrā ar patērētāju noslēgtā līgumā. Tādējādi negatīvās sekas komersantam ir jo smagākas, jo vairāk līgumu, kas ietver negodīgus līguma noteikumus, tas ir noslēdzis.

- 9 Attiecībā uz **otro jautājumu**, ja atbilde uz pirmo jautājumu ir noliedzoša, iesniedzējtiesai būs jāpārbauda, vai iepriekš minētie līguma noteikumi ir negodīgi. Šajā sakarā būtisks ir līguma 10. panta 4. punkts, kurā ir paredzēts, ka kredīts tiek atmaksāts PLN valūtā, bet atbildētāja banka pārrēķina šīs summas CHF valūtā, pamatojoties uz savu pārdošanas kursu. Līdzīgus vai pat identiskus līguma noteikumus valsts tiesas vienādi uzskata par negodīgiem. Tomēr līgums, ko prasītāji ir noslēguši ar atbildētāju, ir sastādīts nedaudz atšķirīgāk nekā lielākā daļa CHF valūtā indeksēto kredītu līgumu, un tas izriet no tā, ka Reglamenta 24. panta 1. punktā (grozīts 2009. gada 1. jūlijā) jau no paša sākuma bija paredzēta iespēja atmaksāt kredītu CHF valūtā. Lai gan atbildētājas bankas veikto Reglamenta grozījumu rezultātā no 2009. gada 1. jūlija visiem kredītaņēmējiem bija iespēja veikt kredīta atmaksu tieši ārvalsts valūtā, tomēr, ņemot vērā noteikumus par negodīgiem līguma noteikumiem, ir jāizvērtē, vai līguma noteikums ir negodīgs, kāds tas bija līguma noslēgšanas brīdī.
- 10 Iespēja atmaksāt ārvalsts valūtā indeksēto kredītu tieši šajā valūtā ir svarīga, izvērtējot, vai līgumā ietvertie pārrēķina noteikumi (10. panta 4. punkts) ir negodīgi. Tādu līgumu gadījumā, kas ļauj veikt kredīta atmaksas maksājumus CHF valūtā, kredītaņēmējs var iepriekš iegādāties CHF valūtas maiņas punktus un katru reizi veikt kredīta atmaksas maksājumus šajā valūtā. Līdz ar to, ja tāda būtu bijusi kredītaņēmēja griba, viņš būtu varējis veikt visus kredīta atmaksas maksājumus CHF valūtā un bankai nebūtu bijusi iespēja ietekmēt viņu veiktā maksājuma apmēru. Jautājums par to, vai kredītlīguma 10. panta 4. punkts ir piemērojams šajā gadījumā, ir pilnībā atkarīgs no kredītaņēmēju lēmuma. Līdz ar to iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai šim jautājumam ir nozīme, lai novērtētu, vai kredītlīguma 10. panta 4. punkts ir negodīgs. Valsts tiesu judikatūra šajā ziņā nav vienveidīga. Piemēram, *Sąd Najwyższy* uzskatīja, ka tāda hipotekārā kredīta līguma noteikumi, kurš – atbilstoši patērētāja gribai – varētu tikt izmaksāts un atmaksāts gan CHF, gan PLN valūtā atbilstoši bankas valūtas maiņas kursu tabulai, nebūt nav negodīgi līguma noteikumi. Lēmums par kredīta izmaksu un atmaksu PLN valūtā ir tikai viņa lēmums, un tas nevarēja mainīt kredīta raksturu. Līdz ar to nevar apgalvot, ka ar to, ka atmaksa netika veikta CHF valūtā, tiek

izpildīti Civilkodeksa 385.¹ panta 1. punkta nosacījumi un apstrīdētais noteikums tiek padarīts par spēkā neesošu ³. No otras puses, valsts judikatūrā pastāv atšķirīgs viedoklis, saskaņā ar kuru līguma noteikuma negodīgums nepazūd tikai tādēļ, ka patērētājam tas nav jāizmanto. It īpaši patērētāja izvēle starp divām iespējām nevar izpausties kā izvēle starp negodīgu un godīgu variantu. Līdz ar to SOKiK ieskatā tā ir izvēle starp potenciāli dārgāku, bet ērtāku variantu un lētāku variantu, kurš tomēr prasa patērētāja darbību. Visiem līguma un Reglamenta noteikumiem ir jāatbilst vispārpieņemtiem morāles principiem un tie nedrīkst aizskart patērētāja intereses ⁴. Katram variantam jāatbilst patērētāju noteikumiem. Ja tiktu atzīts, ka negodīgs noteikums ir negodīgs katrā gadījumā, pat ja patērētājs var atteikties no tā piemērošanas, tas būtu saderīgi ar Direktīvas 93/13 mērķi atturēt komersantus no negodīgu noteikumu izmantošanas. Pretējā nostāja varētu pat mudināt komersantus formulēt līgumus, kuros tiktu paredzēta iespēja izvēlēties starp godīgiem un negodīgiem noteikumiem. Komersanti, kuri noformulē līgumus aprakstītajā veidā, varētu viegli atbrīvoties no atbildības pret patērētājiem, norādot, ka patērētāji var izvēlēties piemērot godīgus līguma noteikumus.

- 11 Kā redzams no iepriekš minētā, ne valsts tiesībās, ne valsts tiesu judikatūrā izklāstītā problēma nav atrisināta, tāpēc ir jāvērsas Tiesā. Tiesas līdzšinējās judikatūras analīze liek secināt, ka šis jautājums vēl nav analizēts. Tomēr Tiesa līdz šim ir runājusi par līdzīgiem jautājumiem. It īpaši šajā sakarā ir jāatzīmē 2021. gada 27. janvāra spriedums, kurā tika norādīts, ka “Direktīvas 93/13 4. panta 1. punktā ir precizēts, ka līguma noteikuma negodīgumu novērtē, ņemot vērā preču vai pakalpojumu raksturu, attiecībā uz kuriem līgums ir noslēgts, un atsaucoties uz visiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kā arī visiem pārējiem līguma noteikumiem vai citu līgumu, no kā tas ir atkarīgs. No šīs tiesību normas, kā arī no šīs direktīvas 3. panta, kā tos ir interpretējusi Tiesa, izriet, ka līguma noteikuma negodīguma novērtējums ir jāveic, atsaucoties uz attiecīgā līguma noslēgšanas datumu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2020. gada 9. jūlijs, *Ibercaja Banco*, C-452/18, EU:C:2020:536, 48. punkts). Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru minētās direktīvas 4. panta 1. punktā paredzētie apstākļi ir tie, kas komersantam varēja būt zināmi attiecīgā līguma noslēgšanas dienā un kas varēja ietekmēt tā vēlāku izpildi, jo līguma noteikums var radīt nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kuri izriet no līguma un kuri izpaužas tikai šī līguma izpildes laikā [...]. Tādējādi no šīs judikatūras izriet, ka, piemērojot Direktīvu 93/13, valsts tiesai, izvērtējot noteikuma negodīgumu, ir jāņem vērā tikai attiecīgā līguma noslēgšanas datums un, paturot prātā visus ar šo noslēgšanu saistītos apstākļus, jāizvērtē, vai šis noteikums pats par sevi ir radījis nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos par labu pārdevējam vai piegādātājam. Lai gan šādā vērtējumā var ņemt vērā līguma izpildi, tas nekādā gadījumā nevar būt atkarīgs no notikumiem pēc līguma noslēgšanas, kas nav atkarīgi no pušu gribas. Līdz ar to, lai gan nav apstrīdams, ka noteiktos gadījumos Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktā minētā nelīdzsvarotība

³ Skat. *Sąd Najwyższy* 2020. gada 9. oktobra spriedumu, III CSK 99/18.

⁴ Skat. *Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Varšavas apelācijas tiesa) 2017. gada 13. decembra spriedumu, VII ACa 1036/17.

var izpausties tikai līguma izpildes laikā, ir jāpārbauda, vai minētā līguma noteikumi šo nelīdzsvarotību ir ietvēruši jau no šī līguma noslēgšanas brīža, pat ja šī nelīdzsvarotība varētu rasties tikai tad, ja iestājas noteikti apstākļi vai ja citos apstākļos minētais noteikums pat varētu būt labvēlīgs patērētājam. Pirmkārt, pretēja argumentācija nozīmētu, ka noteikuma negodīguma vērtējums tiktu pakārtots apstākļiem, kādos notiek līguma izpilde, un iespējamām apstākļu, kas ietekmē līgumu, izmaiņām nākotnē tādējādi, ka pārdevēji vai piegādātāji varētu spekulēt attiecībā uz šo izpildi un izmaiņām, kā arī ietvert iespējami negodīgu noteikumu, paļaujoties uz to, ka zināmos apstākļos šis noteikums netiks kvalificēts kā negodīgs noteikums. Otrkārt, ir jāatgādina, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktā ir paredzēts, ka negodīgi noteikumi patērētājiem nav saistoši un līdz ar to ir jāuzskata, ka tie nekad nav pastāvējuši. Ja noteikuma negodīguma novērtējums varētu būt atkarīgs no notikumiem pēc līguma noslēgšanas, kas nav atkarīgi no pušu gribas, valsts tiesa varētu vienīgi nepiemērot strīdīgo noteikumu attiecībā tikai uz šiem laikposmiem, kuros attiecīgais noteikums ir jākvalificē kā negodīgs.” Ņemot vērā to, ka patērētāja iespēja izvēlēties, kurš no diviem līguma noteikumiem tiks piemērots, ir tieši apstāklis, kas iestāsies pēc līguma noslēgšanas un ir atkarīgs no patērētāja gribas, citētais spriedums neklidē šajā jautājumā radušās šaubas.

- 12 Attiecībā uz **trešo jautājumu** ir jāuzsver, Tiesa ir analizējusi jautājumu par informācijas sniegšanas pienākumiem komersantiem (tostarp bankām) un kredīta ņēmēju apgrūtināšanu ar ārvalstu valūtas risku, piemēram, spriedumos lietās *RWE Vertrieb* un *Käsler*, kur Tiesa ir norādījusi, ka “pirms līguma noslēgšanas informācija par tā noteikumiem un šī līguma parakstīšana sekām patērētājam ir ļoti svarīga. Tieši uz šādas informācijas pamata tas izlems, vai viņš vēlas uzņemties komersanta jau iepriekš formulētās saistības”⁵.
- 13 Pēc tam spriedumos *Andriciuc* un *OTP Bank* Tiesa ir norādījusi, ka, “pirmkārt, aizņēmējs ir skaidri jāinformē par to, ka, parakstot aizdevuma līgumu, kas ir izteikts ārvalsts valūtā, viņš sevi pakļauj valūtas riskam, ko viņam no ekonomiskā viedokļa, iespējams, būs grūti uzņemties gadījumā, ja samazināsies tās valūtas vērtība, kurā viņš saņem ienākumus. Otrkārt, komersantam, šajā gadījumā bankai, ir jāizklāsta iespējamās valūtas maiņas likmju izmaiņas un aizdevuma līgumu ārvalsts valūtā slēgšanai raksturīgie riski, it īpaši, ja patērētājs aizņēmējs ienākumus nesaņem šajā valūtā. Līdz ar to valsts tiesai ir jāpārbauda, vai komersants attiecīgajiem patērētājiem ir darījis zināmu visu atbilstīgo informāciju, kas viņiem ļautu novērtēt tāda noteikuma kā tas, uz kuru attiecas pamatlieta, ekonomiskās sekas attiecībā uz viņu finanšu saistībām. Ņemot vērā iepriekš minēto, uz otro jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka prasība, lai līguma noteikums būtu sastādīts vienkāršā, skaidri saprotamā valodā, ir saistīta ar nosacījumu, ka kredītlīgumu gadījumā finanšu iestādēm ir jāsniedz aizņēmējiem pietiekama informācija, lai tie varētu

⁵ Skat. Tiesas spriedumus, 2013. gada 21. marts, C-92/11, *RWE Vertrieb*, 44. punkts; kā arī 2014. gada 30. aprīlis, C-26/13, *Käsler*, 70. punkts.

pieņemt labi informētus un piesardzīgus lēmumus. Šajā ziņā šī prasība nozīmē, ka noteikums, saskaņā ar kuru aizdevums ir jāatmaksā tajā pašā ārvalsts valūtā, kādā tas ir ticis pielīgts, patērētājam ir jāsaprot ne vien no formālā un gramatiskā viedokļa, bet arī attiecībā uz tā konkrēto nozīmi tādējādi, ka vidusmēra patērētājam, kas ir samērā informēts, uzmanīgs un apdomīgs, ir jāspēj ne vien apzināties tās ārvalsts valūtas vērtības pieauguma vai samazinājuma iespējamību, kurā līgums ir noslēgts, bet arī novērtēt šāda noteikuma iespējami nozīmīgās ekonomiskās sekas attiecībā uz viņa finansiālajām saistībām. Šajā ziņā nepieciešamās pārbaudes ir jāveic valsts tiesai.”⁶

- 14 Visbeidzot spriedumā lietā *BNP Paribas Personal Finance* Tiesa ir konstatējusi, ka “Saistībā ar tādiem aizdevuma līgumiem, kas izteikti ārvalsts valūtā, par kādiem ir runa pamatlietā, ir jākonstatē, pirmkārt, ka saistībā ar šo vērtējumu atbilstoša ir jebkura informācija, kuru ir sniedzis pārdevējs vai piegādātājs, lai izskaidrotu patērētājam valūtas maiņas kursa mehānisma darbību un ar to saistīto risku. Īpašas nozīmes elementi ir precizējumi saistībā ar riskiem, kas rodas aizņēmējam, ja būtiski samazinās viņa dzīvesvietas dalībvalsts valūtas vērtība un paaugstinās ārvalsts procentu likme. [...] No tā izriet, ka, lai ievērotu pārskatāmības prasību, informācijai, ko sniedzis pārdevējs vai piegādātājs, ir jāļauj samērā informētam, uzmanīgam un apdomīgam vidusmēra patērētājam ne tikai saprast, ka atkarībā no valūtas maiņas kursa svārstībām starp norēķinu valūtu un maksājumu valūtu var rasties nelabvēlīgas sekas attiecībā uz viņa finansiālajām saistībām, bet arī saprast, ka, noslēdzot aizdevuma līgumu, kas izteikts ārvalsts valūtā, viņš ir pakļauts reālam riskam visa līguma darbības laikā gadījumā, ja valūta, kurā viņš gūst savus ienākumus, būtiski zaudē vērtību attiecībā pret konta valūtu. Šajā ziņā ir jāprecizē, ka iesniedzējtiesas minētās skaitliskās simulācijas var būt lietderīgas informācijas elements, ja tās ir balstītas uz pietiekamiem un precīziem datiem un tās ietver objektīvus vērtējumus, kas patērētājam tiek paziņoti skaidri un saprotami. Tikai šādos apstākļos šādas simulācijas var ļaut pārdevējam vai piegādātājam vērst šī patērētāja uzmanību uz risku, ka attiecīgie līguma noteikumi varētu, iespējams, radīt būtiskas negatīvas ekonomiskās sekas. Tāpat kā jebkurai citai informācijai par patērētāja saistību apjomu, ko sniedzis pārdevējs vai piegādātājs, skaitliskajām simulācijām ir jāsekmē tas, lai šis patērētājs saprastu faktisko ilgtermiņa riska apmēru, kas ir saistīts ar valūtas maiņas kursa iespējamajām izmaiņām, un tādējādi riskiem, kuri raksturīgi ārvalsts valūtā izteikta aizdevuma līguma noslēgšanai. Tādējādi saistībā ar ārvalsts valūtā izteiktu aizdevuma līgumu, kurā patērētājs ir pakļauts valūtas maiņas riskam, pārskatāmības prasība nevar atbilst informācijas – pat liela apjoma – sniegšanai patērētājam, ja tā ir balstīta uz pieņēmumu, ka paritāte starp konta valūtu un norēķinu valūtu paliks nemainīga visā šī līguma darbības laikā. Tā tas it īpaši ir tad, ja pārdevējs vai piegādātājs nav brīdinājis patērētāju par ekonomisko kontekstu, kas var ietekmēt valūtas maiņas kursa svārstības, kā rezultātā patērētājam nav dota iespēja konkrēti saprast potenciāli smagās sekas, kas var

⁶ Skat. Tiesas spriedumus, 2017. gada 20. septembris, *Andriuciuc*, 50. un 51. punkts; kā arī 2018. gada 20. septembris, *C-51/17, OTP Bank*, 74. un 78. punkts,

izrietēt no ārvalstu valūtā izteikta aizdevuma ņemšanas, attiecībā uz viņa finansiālo situāciju. Otrkārt, šī sprieduma 67. punktā minētā vērtējuma mērķiem atbilstošo elementu vidū ir arī valoda, ko finanšu iestāde izmanto pirmslīguma dokumentos un līguma dokumentos. It īpaši tas, ka nav ietverts formulējums vai paskaidrojums, ar ko aizņēmējs tiktu skaidri brīdināts par īpašu risku esamību, kuri saistīti ar ārvalsts valūtā izteiktiem aizdevuma līgumiem, var apstiprināt, ka pārskatāmības prasība, kas izriet tostarp no Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta, nav izpildīta”.⁷

- 15 Bankai, kas patērētājam piedāvā ar ārvalsts valūtu saistītu kredītu, attiecībā uz ar valūtas maiņas kursu saistītu risku, ir jāsniedz patērētājam vismaz informācija par iepriekšējo valsts valūtas maiņas kursu pret ārvalsts valūtu pietiekami ilgā laikposmā, kā arī jāparāda simulācija, kurā ir norādīts, kā kredīta atmaksas maksājumu summa un kredīta pamatsumma var mainīties, ja samazināsies valsts valūtas vērtība attiecībā pret ārvalsts valūtu. Ir jāatbild uz jautājumu, vai šie bankas informēšanas pienākumi attiecas arī uz patērētāju, kuram savas izglītības vai profesionālās pieredzes dēļ šāda informācija jau ir pieejama.
- 16 Iesniedzējtiesa uzskata, ka banka attiecībā uz prasītāju [vīrieti] nav izpildījusi informēšanas pienākumu. Prasītājas, kurai līguma noslēgšanas brīdī bija augsta profesionālā kompetence un profesionālā pieredze darbā atbildētājā bankā, situācija ir atšķirīga. Viņa arī atzina, ka bija zinājusi par bankas piedāvājumu un bija apzinājusies valūtas maiņas risku, kas izriet no ārvalsts valūtā indeksētā kredīta. Tādēļ iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktā un 4. panta 1. punktā ir prasīts, lai komersants, informējot patērētāju par līguma būtiskajām pazīmēm, ņemtu vērā patērētāja objektīvo īpašību kopumu vai konkrētas personas individuālās īpašības.
- 17 Atbilde uz šo jautājumu ir būtiska šīs lietas atrisināšanai. Ja tiktu atzīts, ka komersantam ir jāsniedz pilnīga un saprotama informācija par līguma pazīmēm (it īpaši par riskiem, kas saistīti ar līguma noslēgšanu) attiecībā uz ikvienu patērētāju, tas var nozīmēt, ka norādes, ko banka ir sniegusi abiem prasītājiem, bija nepietiekamas, kas nozīmētu, ka abu prasītāju gadījumā līguma noteikumi ir bijuši neviennozīmīgi un negodīgi. Savukārt, ja tiktu atzīts, ka komersanta informēšanas pienākuma apjoms ir jāpielāgo konkrētam patērētājam, tas var likt secināt, ka analizētie līguma noteikumi bija nesaprotami un negodīgi tikai attiecībā uz prasītāju [vīrieti].
- 18 Attiecībā uz pēdējo, **ceturto prejudiciālo jautājumu**, kurš izriet no trešā jautājuma, ņemot vērā, prasītājam ir labāks faktiskais stāvoklis nekā prasītājam (zināšanu līmenis un pieredze), iesniedzējtiesa apsver iespēju nolemt, ka līguma noteikumi, ar kuriem prasītājiem ir jāuzņemas valūtas maiņas kursu risks un ar kuriem bankai ir atļauts brīvi noteikt valūtas maiņas kursus, bija negodīgi prasītāja, bet ne prasītājas gadījumā. Tas nozīmētu, ka kredītlīgums ir spēkā

⁷ Skat. Tiesas spriedumu, 2021. gada 10. jūnijs, no C-776/19 līdz C-782/19, *BNP Paribas Personal Finance*, 69. un 72.–75. punkts.

neesošs tikai tajā daļā, kas attiecas uz prasītāja personu (pieņemot, ka, ja šie līguma noteikumi tiks atzīti par pamata saistībām, to izslēgšanai ir jāizraisa līguma spēkā neesamība). Šāds risinājums ir atļauts gan valsts tiesībās, gan Polijas tiesu judikatūrā. Tomēr rodas jautājums, vai šāds risinājums atbilst Direktīvas 93/13 noteikumiem (it īpaši tās 6. panta 1. punktam un 7. panta 1. punktam). Šāds risinājums, kurš bez šaubām, ir labvēlīgs prasītājam, radītu prasītājam vēl nelabvēlīgāku situāciju nekā tad, ja līgums būtu pilnībā spēkā attiecībā uz abiem prasītājiem (tad viņi būtu kopīgi un solidāri atbildīgi pret banku). Tā rezultātā atbildība par kredītlīgumā noteikto pienākumu izpildi pilnībā gultos uz prasītājas personu. Līdz ar to, ja prasītājs īstenos no Direktīvas 93/13 izrietošās tiesības, tas prasītājam radīs nelabvēlīgas sekas, kas tomēr būtu pretrunā Direktīvas 93/13 noteikumiem.

- 19 Alternatīvs risinājums, kas atbilst Direktīvai 93/13, iesniedzējtiesas ieskatā varētu būt tāds, ka tiek pieņemts, ka līgums var tikt atzīts par spēkā neesošu vai nu pret visiem patērētājiem, vai arī tas nevar tikt atzīts par spēkā neesošu vispār. Tomēr šāds risinājums, šķiet, būtu nepareizs, jo tas nozīmētu, ka viena patērētāja tiesības, kas izriet no Direktīvas 93/13, tiktu ierobežotas tikai tādēļ, ka citam patērētājam, kurš ir tā paša līguma puse, ir atšķirīga juridiskā situācija. Šādā gadījumā tāda patērētāja tiesības, attiecībā pret kuru līguma noteikumi ir negodīgi, tiktu zaudētas bez juridiskā pamata, kurš balstīts uz Direktīvas 93/13 noteikumiem.
- 20 Trešais iespējamais risinājums ir balstīts uz Savienības tiesībām atbilstošo interpretāciju un tam ir kompromisa raksturs. Tas nozīmētu atzīt līguma spēkā neesamību attiecībā uz prasītāja personu, vienlaikus samazinot uz pusi visu līgumā paredzēto maksājumu apmēru. Līdz ar to līgumslēdzējas puses paliek prasītāja un banka, savukārt prasītājam nebūtu nekāda pienākuma veikt nekādus kredīta atmaksas maksājumus, un vienlaikus viņam būtu tiesības prasīt atmaksāt jau samaksātos kredīta maksājumus. Šī risinājuma kompromisa raksturs ir saistīts ar to, ka prasītāja prasība tiktu apmierināta, nepasliktinot prasītājas juridisko stāvokli. Tomēr pastāv bažas par šo risinājumu, ievērojot Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu, jo tas nozīmētu iesniedzējtiesas iejaukšanos līguma saturā, kas ir plašāka darbība par negodīgu līguma noteikumu atzīšanu par spēkā neesošiem.
- 21 Saskaņā ar ceturto risinājumu, kurš ir vērsts par labu patērētājam, bet rada šaubas no tiesiskās drošības principa viedokļa, līguma noteikumu negodīgums attiecībā tikai pret vienu no patērētājiem izraisītu līguma spēkā neesamību kopumā. Šis risinājums izslēdz trīs iepriekš aprakstīto risinājumu problēmas. Šajā gadījumā tiktu apmierināti visu patērētāju prasījumi, jo viņi solidāri pieprasa atzīt līgumu par spēkā neesošu, piekrītot no tā izrietošajām sekām. Ja tiktu pieņemts šis risinājums, tas nozīmētu, ka iesniedzējtiesa apmierinātu iespējamo prasītāju prasību pilnībā. Iesniedzējtiesa uzskata, ka šis risinājums ir optimāls un abiem prasītājiem nodrošina no Direktīvas 93/13 izrietošo aizsardzību.
- 22 Ņemot vērā iepriekš minēto, iesniedzējtiesa ierosina uz pirmajiem trim jautājumiem atbildēt apstiprinoši. Savukārt attiecībā uz ceturto jautājumu iesniedzējtiesa ierosina atbildēt, ka, ja tiks atzīts, ka līguma noteikums ir negodīgs

attiecībā uz kaut vienu no patērētājiem, kuri ir noslēguši līgumu ar komersantu, tas rada nepieciešamību atzīt, ka šis noteikums ir negodīgs arī attiecībā uz pārējām līgumslēdzējām pusēm, bet, ja līgums nevar tikt izpildīts bez šī noteikuma, tas izraisa līguma spēkā neesamību visām līgumslēdzējām pusēm.

DARBA VERSIJA